

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Katedra právních dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Právní postavení obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava, se zaměřením
na české obyvatelstvo (region Plzeňsko)

Předkládá: Nikola Šlapáková

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová

Zadávací list

Zadávací list

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Právní postavení obyvatelstva za Protektorátu Čechy a Morava, se zaměřením na české obyvatelstvo (region Plzeňsko)“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne .....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Jitce Janečkové za vstřícný přístup a pomoc při zpracovávání podkladů v archivu města Plzně, dále své vedoucí práce za motivaci ke zvolení tématu a pamětníkům, kteří mi pomohli svými vzpomínkami k doplnění méně známých informací.

OBSAH

OBSAH.....	6
1. ÚVOD.....	7
2. VEŘEJNÁ SPRÁVA A JEJÍ ORGÁNY	11
2.0.1 Úřad říšského protektora.....	11
2.0.2 Říšské orgány na území Protektorátu	13
2.0.3 Autonomní orgány na území Protektorátu.....	13
2.1 Veřejná správa na území Plzeňského regionu	18
3. PRÁVNÍ POSTAVENÍ OBYVATEL NA ÚZEMÍ PROTEKTORÁTU.....	22
3.0.1 Protektorátní obyvatelstvo	22
3.0.2 Židovské obyvatelstvo	24
3.1 Postavení českého obyvatelstva.....	26
3.1.1 Domácí odboj.....	27
3.1.1.1 František Nový.....	27
3.1.1.2 Vejprnické popraviště v době stanného práva 1942	29
3.1.1.3 Univ. Prof. MUDr. František Šimer a MUDr. Vilém Hlinka	29
4. HEYDRICHOVA SPRÁVNÍ REFORMA.....	31
5. ZÁVĚR	35
6. SUMMARY	37
7. SEZNAM LITERATURY	39
8. PŘÍLOHY	40

1. ÚVOD

Cílem této práce je rozebrání naší historie a společně s ní vyvíjejícího se právního systému. Bohužel i trpká zkušenost s existencí Protektorátu pod německou nadvládou je součástí dějin a nelze ji oddělit ani přehlížet. Každá doba má svá úskalí, avšak na nás je, abychom si z ní vzali ponaučení. Pokud by tomu tak nebylo, byly by zcela zbytečné ztráty na životech a rány, které český národ obdržel. V práci se objeví i kapitola zaměřená na významné osobnosti působící v plzeňském regionu, které musejí zůstat v živé paměti.

Plzeňský region byl zasažen německou kulturou především díky svému umístění. Blízkost hranic je znatelná i po několika generacích. Nalezneme zde mnohé pozůstatky německého působení, ať se jedná o jazykové vlivy, kdy jsou dodnes mezi obyvatelstvem používány některé německé výrazy s českou výslovností, tak pojmenování vesnic, měst, ulic a domů až po pokrevní příbuznost a rodinné vazby. Tato problematika se dotýká všech příhraničních oblastí, ale zvláště zde na Plzeňsku, kde byla velká část označena jako Sudety.

Po skončení první světové války došlo k širokému rozvinutí touhy na seburčení národů. Na základě těchto skutečností vznikla i Československá republika. Tento trend prolétl celou Evropou a měl vliv i na další národy a tvorbu nové politické mapy. Na vznik nových území mělo vliv několik mezinárodních smluv, například Saint-germainská, Trianonská, ale především Versailleská, která byla na překážku Německu.¹

Mnichovská dohoda byla vyústěním německého ideologického úsilí a snahou o oslabení českých zemí. Získání přilehlého území bylo v mnohém výhodné, především pro Německo. Francie se podpisem smlouvy snažila vyhnout konfliktu, k tomuto stanovisku se přidala i Velká Británie. Důsledkem bylo okleštění republiky, tedy postoupení příhraničního území, které bylo Československu přiznáno Versailleskou smlouvou. Nejde zde jen o územní ztrátu, ale také o poškození Československých občanů, jejich majetkových a osobních práv. Opomenout nesmíme ani veřejnou správu, umělé přerušení dopravních sítí, všeobecné narušení historicky významných míst. Na obyvatelstvo toto ochromení zapůsobilo silně, odrazilo se například v tisku, v rozhodnutích zástupců lidu, ale i ve smyšlení lidí, nikdo nečekal takovou porážku. Největší zásah byl pro příhraniční oblasti, kde se lidé museli vzdát

---

¹ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 13 s. ISBN 80-246-0302-0.

svých domovů, popř. majetku. Občané byli zklamáni a nemohli uvěřit přístupu evropských zemí.

Národní shromáždění ústavním zákonem č. 299/1938 Sb. z. a n., o autonomii Slovenskej krajiny, poskytlo Slovensku možnost se osamostatnit. S touto možností se u Slovenska počítalo již při založení republiky stejně jako s autonomií Podkarpatské Rusy, u níž však byla samostatnost brána od počátku normotvorbou. Dne 14. března 1939 byla vyhlášena samostatná Slovenská republika, došlo k tomu po schůzce J. Tiso s A. Hitlerem. Pod hrozbou obsazení území maďarskými vojsky a silným vlivem fašistického hnutí na Slovensku souhlasil J. Tiso s A. Hitlerem ohledně vyhlášení samostatného Slovenska. Stalo se tak na základě výše uvedeného ústavního zákona, jenž byl odsouhlasen již 19. listopadu 1938.

Dne 14. března 1939 jel E. Hácha s F. Chvalkovským, tehdejšími ministrem zahraničí,² do Berlína. Teprve až v Berlíně se dozvěděli, že němečtí vojáci obsadili okres Moravská Ostrava. Následně se oba jmenovaní dostavili na jednání s říšským kancléřem, během něhož došlo k podepsání dokumentu, v jehož důsledku české země přešly pod ochranu Německé Říše. Čeští občané se o těchto událostech dozvěděli až později. Detaily ohledně samotného jednání vyšly najevo až po skončení okupace.

Pokud vezmeme v úvahu, že tento dokument můžeme podřadit pod Ústavu ČSR, §64, odst. 1 zákona č. 121/1920 Sb., jenž pojednává o podpisu mezinárodních smluv prezidentem republiky, dojdeme k názoru, že dokument není možné považovat za právně platný dle českého právního řádu. Dochází zde ke kolizi, neboť prezident není zmocněn k samostatnému podpisu a potřebuje souhlas Národního shromáždění, který se vydává v případě změny území formou ústavního zákona. Můžeme se dostat k § 68, jenž sám o sobě opravňuje kteréhokoliv člena vlády ke kontrasignaci. Podpis ministerstva zahraničí nepostačuje k vyjádření souhlasu Národního shromáždění, navíc ani vládou nebyl ministr zmocněn jednat v této skutečnosti.

Kdybychom přehodnotili dějiny a s prezidentem Háchou do Berlína putoval předseda vlády Beran, pak by ani jeho podpis nestačil. Sice je v § 64, odst. 2 Ústavy z roku 1920 uvedeno, že veškerá moc výkonná a vládní přísluší vládě, pokud tak nestanoví jiný zákon. To však neznamená automatické přenesení pravomoci na předsedu vlády, neboť se v tomto případě

---

² ČELOVSKÝ, Boris. So oder so: řešení české otázky podle německých dokumentů 1933-1945. Šenov u Ostravy: Tiliium 2002. 214 s. ISBN 80-86101-55-X.

jedná o zásadní zásah do státní integrity, z čehož vyplývá potřeba souhlasu Národního shromáždění. V mezích § 65 bychom mohli dlouze polemizovat o jeho porušení prezidentem Háchou.

Dne 15. března došlo k obsazení Čech německou armádou, v podvečer dorazil do českých zemí i Hitler. Následujícího dne, tedy 16. března 1939 byl vydán výnos vůdce a říšského kancléře o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, otištěný ve Sbírce zákonů a nařízení č. 75/1939. Údajně měl vycházet ze smlouvy mezi Francií a tuniským bejem z roku 1881.³ Ustanovil, že postavení mezi Protektorátem a Německou Říší není otázkou mezinárodního práva, ale státoprávního charakteru, z něhož vyplývá pravomoc řízení pro protektora. Ten je odpovědný Vůdci a říšskému kancléři a přijímá rozkazy pouze od něj. Má pravomoc potvrzovat členy vlády, může vydávat i nařízení. Jeho hlavním účelem je vykonávat dozor nad správou Protektorátu, tedy *jemu jsou podřízeny veškeré úřady a veškerá zařízení Říše v Protektorátu s výjimkou branné moci. Zástupcem protektora je státní sekretář, který je zároveň vrchním velitelem oddílů SS a SD v Protektorátu.*⁴

Ohledně obyvatelstva bylo ustanoveno, že obyvatelstvo německé národnosti spadá pod Říši, tedy i pod její jurisdikci, a ostatní obyvatelstvo se stane příslušníky Protektorátu. Dále pokud by nastala nějaká skutečnost v zájmu celé Říše, byly by předpisy vydané Německem platné i pro Protektorát. Tyto skutečnosti společně s příjezdem vojsk způsobily u obyvatelstva značné projevy nevůle. V některých oblastech docházelo, i přes zákaz vlády, k ozbrojeným konfliktům, ale v relativně malé míře. Na mnoha místech byl zvolen alespoň pasivní projev nesouhlasu, který následoval po celé období Protektorátu.

Vláda dne 15. března odpoledne podala demisi, avšak dle § 70 Ústavy, odst. 1 členy vlády propouští pouze prezident, jenž byl v inkriminované době mimo republiku (také § 64, odst. 1). Je zde však jedna možnost dle § 60, a to pokud je prezident zaneprázdněn, nebo nemůže vykonávat svůj úřad, potom výkon těchto funkcí přísluší vládě. Na tomto místě však tato alternativa není principiálně přípustná. Vláda nemohla dokonce ani vložit demisi do rukou náměstka, který byl předmětnou Ústavou ustanoven, neboť by musel být zvolen Národním shromážděním, což samozřejmě za tak krátkou dobu nebylo možné zrealizovat.

---

³ BRANDES, Detlef. Češi pod německým protektorátem. 1. vydání. Praha : Prostor, 1999. 26-27 s. ISBN 80-7260-017-6.

⁴ ČELOVSKÝ, Boris. So oder so: řešení české otázky podle německých dokumentů 1933-1945. Šenov u Ostravy: Tiliium 2002. 220 s. ISBN 80-86101-55-X.

Situace byla problematická. Představitelé zákonodárné a výkonné moci nemohli učinit nic, co by mohlo následky jednání v Berlíně zvrátit. Navíc zde byla ozbrojená hrozba, které si byli zástupci lidu vědomi. V této chvíli byly upřednostněny lidské životy více než státoprávní zřízení. Pokud vezmeme v potaz německou hrozbu, nebylo vyhnutí, neboť české země byly po Rakousku a Polsku další na řadě, ať cestou politickou či vojenskou.

2. VEŘEJNÁ SPRÁVA A JEJÍ ORGÁNY

Po obsazení Čech a Moravy bylo jasné, že veřejná správa nemůže zůstat ve stejné hierarchii jako doposud, neboť místo republiky byl zřízen Protektorát. Na území bylo použito stejného postupu jako u obsazování Sudet, tedy vojenské správy. *Generál Brauchitsch, který jako vrchní velitel německé armády vydával pro okupované území vyhlášky, a gen. Blaskowitz, který byl v Praze výkonným orgánem vojenské okupace.*⁵ Při obsazení armádními silami došlo k vytvoření trojstupňové soustavy. Skládala se z orgánů civilní správy, správních šéfů při velitelství armádních sborů a oberlandrátů.⁶

Oberlandráty byly zřízeny pro kontrolu menších územních celků a jako základní kámen pro další stavbu veřejné moci v Protektorátu. Společně s nimi byla zřízena i funkce říšského protektora. Toto zřízení vytrvalo až do 15.4.1939. Jedním z dalších kroků provedených za vojenské správy bylo i zavedení přednosti němčiny před češtinou v úředním styku na základě nařízení vydaného gen. Brauchitschem. Jeho důsledkem došlo k sesazování starostů a na jejich místo k dosazování německých komisařů. Tomu se tak stalo i v Plzni, jak je popsáno níže.

2.0.1 Úřad říšského protektora

K.H. Neurath byl jmenován do funkce říšského protektora dne 16.4.1939.⁷ Protektor měl být zástupcem vůle Německa v českých zemích. Počátečními úkoly bylo odstranit známky republiky, přetvořit české právo, aby bylo v souladu s německým atp. vedoucí k cíli poněmčení. Po jeho nástupu zůstala organizace dle vojenské správy, jen přešla na české úřady. V platnosti zůstaly i úkony učiněné vojenskou správou. Mezi jeho pravomoci náležela i moc zákonodárná, ustanovena nařízením říšského kancléře ze dne 7. dubna 1939.⁸ Sice toto ustanovení opravňovalo jen v „nutnějších“ situacích, ale nikdo již nemohl protektora podněcovat k prokázání nutnosti zákonodárné činnosti. Jeho další aktivitou bylo, jak zde

---

⁵ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 68 s.

⁶ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 45 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁷ Tamtéž s. 48

⁸ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 77 s.

vyplývá, i dozorující činnost nad orgány veřejné správy. Dne 7. června 1939⁹ vydal Hitler nařízení, která deklarovala zákonodárnou a normotvornou činnost. Nejen, že mohl vydávat své vlastní předpisy, ale také mohl předpisy vydané autonomními orgány měnit či rušit, a to bez jakéhokoliv souhlasu či porady.

Úřad protektora byl odpovědný přímo Hitlerovi, a tedy byl jediný, kdo mu uděloval rozkazy. Nápomocní mu byli říšský ministr vnitra v odborných věcech a v personálních a státních věcech mu byl nápomocen šéf říšské kanceláře. Zástupcem protektora neboli státním tajemníkem se stal K.H. Frank již předtím působící v Sudetech.¹⁰ Vliv z Německa byl omezen, neboť říšský ministr mohl vydávat pro Protektorát nařízení jen se souhlasem protektora. *Sídlem protektora byla Praha. Jeho úřad byl umístěn v Černínském paláci na Hradčanech.*¹¹

Stejně tak komunikace s úřady byla omezena. Úřední styk s místy podřízených protektorovi mohl být veden pouze přes protektora, stejné to bylo i s protektorátními úřady. To však rozhodně neznamená, že by přímý styk byl naprosto vyloučen. Postavení protektora bylo v podstatě autonomní, dalo by se říci nezávislé na orgánech Říše, a rozhodně nezávislé na autonomních orgánech Protektorátu, toto vše vyplývá z nařízení o vybudování správy a o německé bezpečnosti policii ze dne 1.9.1939,¹²

Protektorovi podléhaly všechny orgány zřízené Říší v Protektorátu. Jedinou výjimkou tvořily říšské branné síly, ale i nad nimi mohl protektor za určitých podmínek rozhodovat, pokud by došlo k ohrožení a z Říše by nemohly přijít rozkazy. Následně byl úřad protektora ustanoven jako druh ministerstva, tedy byl sjednocen přístup k orgánům a jejich hierarchie. Z principu jej lze spíše označit za zástupce říšského kancléře. Mimo jiné měl i policejní pravomoc, která mu byla přidělena v podstatě bez omezení. Neměl povinnost jednat podle zákonů a tuto pravomoc mohl i přenést na někoho jiného. Postavení k NSDAP bylo trochu jiné především díky tomu, že se jednalo o stranickou organizaci. Protektor nemohl zasahovat do činnosti strany, ale NSDAP také nemohla vystupovat v zájmech, které příslušeli protektorovi. Tyto

---

⁹ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.4.* vydání. Praha: Leges, 2010. 450 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹⁰ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát.* 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 76 s.

¹¹ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.4.* vydání. Praha: Leges, 2010. 450 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹² MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 49 s. ISBN 80-246-0302-0.

skutečnosti vyplývají již z nařízení R. Hesse z roku 1939.¹³ Vedle protektora existovala ještě funkce státního tajemníka a státního podtajemníka, kteří jej v jeho nepřítomnosti zastupovali.

2.0.2 Říšské orgány na území Protektorátu

Soustava říšských orgánů se po přechodu z vojenské správy rozdělovala na dvoustupňový systém správy skládající se z úřadu říšského protektora a oberlandrátů.¹⁴ Oberlandráty představovaly územní celky s úřady pro výkon veřejné správy říšskými orgány. Proto jim byl nadřazen protektor, zástupce Říše pro Protektorát. Nejen tyto úřady byly zřízeny pro výkon říšského práva nad protektorátem. Dále zde byly soudy, policejní aparát, říšská finanční správa, úsek říšské pracovní služby, pražský letecký úřad, německá služební pošta, speciální služebny pro říšské hospodářství, vysílače, stavovské úřady, německé vysoké školy a další.¹⁵ Tyto úřady měly na starost nejen výkon říšské správy na českém území, ale také hospodaření se surovinami, tedy např. i kontrolu přidělů, cizineckou politiku či tiskovou a filmovou cenzuru. Následně se oberlandráty začaly označovat jako nižší správní úřady. Do Heydrichovy reformy se věcnost oberlandrátů výrazněji nezměnila, pouze docházelo ke změnám jejich počtu.

Zvláštní postavení měly policejně-bezpečnostní síly, neboť nestály pod úřadem říšského protektora, ale stály vedle něj. Tato pozice byla zavedena již při vojenské správě, po jejímž zrušení byly tyto složky přidruženy k úřadu protektora. Nebyly ani povinny protektora poslouchat, rozkazy z Německa měly přednost, proto rozhodnutí protektora nemusela být vždy provedena. Jedinou povinností bylo podávání informací ohledně šetření prováděných na území Protektorátu. Stejně postavení mělo i gestapo, tedy zcela samostatné a jediné příkazy mu mohly být uděleny z Německa.

2.0.3 Autonomní orgány na území Protektorátu

Autonomní orgány byly ovlivněny vydáním Hitlerova výnosu dne 16. března 1939, tedy se snažily navazovat na druhou republiku, ale byly omezeny říšským protektorem. Jako protektorátní orgány byly podřízeny německým orgánům. Výjimkou nebylo ani Národní

---

¹³MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 51 s. ISBN 80-246-0302-0.

¹⁴SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 77 s.

¹⁵MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 52 s. ISBN 80-246-0302-0.

souručenství. Stalo se jedinou povolenou politickou stranou v Protektorátu, která byla uskupením prvorepublikových stran, a to na základě vyhlášky z 9. června 1939 č. 30 530/1939 Sb.¹⁶ Z tohoto uskupení vlivem různorodostí názorů se nedostalo řádného zastoupení českému národu, spíše naopak. Jelikož nejednotnost, a tedy nerozhodnost neprospívala české ani německé straně, bylo časem odsouváno do pozadí.¹⁷ Předchůdcem tohoto zřízení byl Český národní výbor, jenž byl vytvořen ihned dne 16. března 1939, nebyl však vyhovující pro celkový obraz Protektorátu, tedy bylo po dohodě s E. Háchou ustanoveno Národní souručenství. Vedoucím byl ustanoven Adolf Hrubý.

Pravomoci prezidenta zůstaly nezměněny, nebo alespoň nebyly nijak právně upraveny kromě právních předpisů z první republiky. Prezident nemohl jednat proti zájmům Říše a potřeboval ke svým úkonům souhlas protektora. Prezident měl dekretální pravomoc na základě zákona č 330/1938 Sb., kterou ale současně využíval prezident v exilu E. Beneš. I přesto, že bylo počítáno se změnami na pozicích vlády, se tak nestalo, a to až do roku 1942. Jediná změna nastala po emigraci ministra zahraničí v roce 1940. Po zatčení předsedy vlády Ing. A. Eliáše roku 1941 začal JUDr. E. Hácha uvažovat o rezignaci. Řešení přišlo roku 1943, kdy jako svého nástupce prezident jmenoval předsedu vlády J. Krejčího. Dr. Emil Hácha zemřel dne 27.6.1945 ve vězení.¹⁸

Národní shromáždění bylo rozpuštěno dne 21.3.1939¹⁹ prezidentem a nahrazeno Národním souručenstvím. Vláda zůstala a její moc posílila především v postoji k vnitřní politice. Ke změně vlády došlo dne 23. března, kdy podala v čele s předsedou Beranem demisi.²⁰ Nastoupila nová vláda v čele s gen. Eliášem a její charakter se stal ryze úřednický. Politická vůle následně dost chyběla, nebylo kde ji hledat. Národní souručenství nebylo s to být za jedno a prezident si to nemohl dovolit z důvodu svého postavení a vztahu k protektorovi. Z německé strany byl jakýkoliv politický projev sledován a znemožňován.

Po rozpuštění Národního shromáždění přešla veškerá normotvorná a zákonodárná moc na vládu. Odpovědná byla prezidentovi, který ji jmenoval, ale samozřejmě také protektorovi, který sice se samotnými představiteli vlády nejednal, ale vyžadoval podávání zpráv z jednání.

---

¹⁶ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 60 s.

¹⁷ Tamtéž s. 46

¹⁸ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 451 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹⁹ Tamtéž s. 449

²⁰ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 73 s.

Při zániku Národního shromáždění mělo přebrat jeho funkci alespoň částečně Národní souručenství, ale nestalo se tak. Vláda se nyní skládala z 10 sektorů:

1. prezidium ministerské rady
2. ministerstvo vnitra
3. ministerstvo financí
4. ministerstvo školství a národní osvěty
5. ministerstvo spravedlnosti
6. ministerstvo průmyslu, obchodu a živností
7. ministerstvo zemědělství
8. ministerstvo dopravy
9. ministerstvo veřejných prací
10. ministerstvo rezortu sociální a zdravotní správy.²¹

Jak je vidět, ministerstvo zahraničních věcí a národní obrany byla zrušeno. Ústřední úřad statistický a Nejvyšší úřad cenový přešly pod předsedu vlády.²² Problém byl v této souvislosti i se zahraničním, kdy jejich přeměnu na konzuláty některé země odmítaly přijmout. Nejdůrazněji se proti tomuto stavělo Rusko, ale po podepsání Paktu o neútočení s Německem dne 23.8.1939 již ustoupilo a Protektorát uznalo. Čeští diplomaté v zahraničí byli vyzváni, aby odstoupili ze svých funkcí a předali je Němcům. Čeští zástupci nemohli počítat s oporou v zahraničí, neboť jako příslušníci Protektorátu ztratili subjektivitu mezinárodního práva, ale i přesto někteří odmítali vydat své úřady, do konce války se Němcům nepovedlo získat čtvrtinu zastupitelských úřadů.²³ Protektorát navenek vystupoval tedy jako součást Německa.

Autonomní samospráva se vrstvila, jak již bylo výše řečeno, na vládu a prezidenta, pod nimiž stály okresní úřady a zemské. Došlo k rozsáhlému zúžení, například ministerstvu vnitra byla odebrána pravomoc k tajné policii a částečně i kriminální a pořádkové policii, ta přešla na

---

²¹ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 59 s. ISBN 80-246-0302-0.

²² Tamtéž s. 59

²³ Tamtéž s. 59

říšskou správu.²⁴ To bylo jen jedno z omezení dotýkající se veřejné správy. Po Mnichovské dohodě bylo potřeba opravit škody, které vznikly, jako přerušení dopravy, přestěhování obyvatelstva do vnitrozemí. Oberlandráty, které byly uměle vytvořeny, neodpovídaly hranicím okresů, apelovalo se tedy na upravení hranic okresů podle oberlandrátů. Nadále však panovala snaha obsazovat vedoucí pozice ve veřejné správě německými příslušníky, aby nenastávaly problémy při realizaci říšských plánů. Jazykové právo, tedy v jednání ve dvou jazycích před autonomními orgány, v českém a německém, bylo zaručeno vládním nařízením z července 1939. Toto právo, nikoli však jediné, nebylo dodržováno především proto, že většina úředníků byla německy mluvících a ze svého postavení odmítala mluvit českým jazykem.

Autonomní soudy také prošly určitými změnami, především Ústavnímu soudu byla postupně ukončena jeho činnost. Naopak Nejvyšší správní soud fungoval nadále bez nějakého omezení. Největšími zásahy však prošly okresní soudy, které již vlivem Mnichovské dohody měly postavení oslabené a současně se vznikem oberlandrátů musely řešit i jiné než justiční konflikty. Nad celým soudním systémem opět stál říšský protektor, který měl pravomoc kdykoliv v čemkoliv zasahovat. Tento zásah se uskutečňoval podáním námítky u vlády protektorátu, většinou pak následovalo převzetí věci německým soudem.²⁵

Od 16.3.1939 docházelo k masivní přestavbě veřejné správy. Převážná část této snahy byla skryta, zákony byly vždy vydávány v souladu s právním řádem a dávaly poměrně vysokou právní jistotu protektorátnímu obyvatelstvu. Ale i v autonomní správě docházelo k dosazování německých úředníků, k zavádění německého jazyka jako úřední řeči, k potlačování práv před soudními orgány. Obecní zastupitelstva byla rozpuštěna, potlačena či jimi bylo manipulováno ve prospěch německých zájmů. S rostoucí cenzurou tisku, poněmčováním autonomní správy, ovlivňováním vnitrostátních institucí a oslabením výkonné a zákonodárné moci došlo k výraznému omezení práv občanů Protektorátu.

Po zřízení Protektorátu došlo i k převzetí soudnictví. Veškeré autonomní soudnictví zůstalo stejné, určité změny nastaly v soudních obvodech, oblast pracovního práva byla vyňata z jejich pravomoci. Hlavní novinku představovalo zavedení druhé linie soudů zaručované

---

²⁴MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 61 s. ISBN 80-246-0302-0.

²⁵Tamtéž s. 64

výnosem A. Hitlera ze 16. března 1939, tudíž každý německý příslušník měl právo na soudní řízení před německým soudem, neboť protektorátní, původní československé právo se na něj již nevztahovalo, jelikož se stal německým občanem. Byly zřízeny tzv. Okresní soudy - *Amtsgerichte* (věcná kompetence okresních soudů) a *Landgarichte* – *zemské soudy v Praze a Brně*.²⁶ Nad nimi stál *Oberlandgericht* v Praze (vrchní zemský soud) s územní působností pro celý Protektorát. Vždy při německém soudu bylo zřízeno i státní zastupitelství, došlo k vytvoření i *německé advokátní komory a notářské komory*.²⁷

Mimo tyto soudy byly zřízeny i *Sondergericht* – tzv. Zvláštní soudy, které zastupovaly německou správu a byly tudíž směřované proti všem v autonomní veřejné správě i mimo ni, především proti tomu, kdo by vystoupil, nesouhlasil či odporoval s okupační mocí. Většina těchto řízení odpovídala zkrácenému řízení, tedy bylo vypuštěno předběžné vyšetřování a opravné prostředky. Významnou roli měl i lidový soudní dvůr v Lipsku, který nesloužil pouze pro Protektorát, ale i pro ostatní na území Říše. Převážně se zde jednalo o zločin velezrady. Největším zásahem do víry v právo bylo vytvoření stanných soudů během stanného práva po atentátu na R. Hendricha. Tyto soudy nebyly složeny z kvalifikovaných soudců, ti ani nebyli jmenováni. Dosazoval je protektor a byla značně omezena práva žalovaných. Nemohli mít obhájce, nešlo použít opravný prostředek a výkon trestu (jediným trestem byla smrt) byl okamžitý.

---

²⁶Kolektiv autorů. *Pocta svobodě: Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 53 s. ISBN 80-210-1228-5.

²⁷Tamtéž s. 54

2.1 Veřejná správa na území Plzeňského regionu

Již před Mnichovskou dohodou byla v pohraničí dost vypjatá atmosféra. V době, kdy zde Němci žili společně s Čechy po několik století, se objevili sociální nacionalisté, kteří upozorňovali na „diskriminované“ Němce v pohraničí. V této době zde vznikla Sudeten-deutsche Partei (SdP) v čele s Konrádem Henleinem. Tato strana podnikla desítky až stovky drobných útoků proti českým obyvatelům, ale i četnickým stanicím. Jejich úderné ozbrojené jednotky se nazývaly Freikoprs.²⁸ Snaha o jakékoliv vyprovokování k boji však vedla ke ztrátám na životech a ke zraněním. Čeští strážci hranic (oficiálně Stráže obrany státu, tzv. SOS)²⁹ měli od vlády nařízeno neútočit, mohli se pouze bránit. Snahou vlády bylo předejít konfliktům, aby jich nemohlo být zneužito k propagandě utiskování Němců.

Nakonec dne 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace, jež přivedla do pohraničí mnoho českých mužů odhodlaných bojovat za svobodu, která byla deklarovaná nejen ústavou z roku 1920, ale i Recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. Československo již od začátku 30. let, především po zvolení A. Hitlera říšským kancléřem, očekávalo hrozbu ze strany Německa. S rostoucí agresivitou Němců se česká vláda rozhodla vybudovat rozsáhlé obranné pásmo skládající se z desítek bunkerů kolem hranic s Německem. Sem tedy byly přesunuty vojenské jednotky, aby bránily vstup z německé strany.

Zásah do integrity hranic přinesla již zmíněná Mnichovská smlouva. Postoupením hranic Německu muselo dojít i k vyklizení pohraničí českými vojáky. Odejít však museli i čeští obyvatelé, k nimž Němci vtrhávali do bytů a pod hrozbou smrti museli urychleně opouštět své domovy.³⁰ V Plzeňském kraji bylo mnoho měst, která se najednou stala německými. Patřily sem dříve označované okresy Aš, Cheb, Falknov, Loket, Nejdek, Jáchymov, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Planá u Mariánských Lázní, Tachov, Teplá a Žlutice. Dále byly silně zasaženy okresy Horšovský Týn a Stříbro, méně již Domažlice, Klatovy, Kralovice, Přeštice a Sušice.³¹ Jak lze vidět v příloze č. 1 Plzeň, hlavní město kraje, se najednou stala příhraničním městem.

---

²⁸ LAŠTOVKA, Vojtěch. Hrdinové protifašistického odboje. 1. vyd. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1986. 16 s.

²⁹ Tamtéž s. 16

³⁰ Tamtéž s. 19

³¹ Tamtéž s. 36

Narušena byla především trať Plzeň – Furth im Wald, která byla několikrát přerušena hraniční čarou, dále byly podstatně postiženy i významné železniční uzly a silnice. Do pohraničních měst, nyní německých, se nastěhovaly německé vojenské jednotky. S tím, jak Češi narychlo opustili příhraniční vojenské pevnosti, bylo nutné zanechat na místě i některé zbraně a munici. V Plzni přibývalo příhraničních uprchlíků, nejen Čechů, ale i Němců nesouhlasících s nacismem, či Židů utíkající před norimberskými zákony. Byli ubytováni ve školách, tělocvičnách, ale i kulturních domech, sálech. Někdy se muselo využít i sklepa.

Dne 15. března 1939 došlo v ranních hodinách k obsazení Plzně. Kolona vjela na náměstí a okamžitě byly rozestavěny hlídky kvůli obavě z reakce Čechů. Následně byla generálem Waldenfeldem přebrána správa nad městem. V hotelu Slovan a na radnici bylo zřízeno německé velitelství, jež se stalo hlavním správním orgánem pro Plzeňský kraj v následujících třech týdnech, později označováno jako vojenská správa. V tomto období začalo rozsáhlé zatýkání českého obyvatelstva. Mimo vojenských oddílů dorazila do Plzně i SA, SS a gestapo.

Jak je vidět v příloze č. 1, byly v plzeňském kraji vytvořeny dva oberlandráty, a to plzeňský a klatovský. Pod plzeňský oberlandrát spadaly okresy Hořovice, Kralovice, Plzeň, Přeštice a Rokycany. Na podzim bylo zřízeno v nové budově naproti městským lázním sídlo gestapa, ale i orgánů oberlandrátu a německého četnictva. V listopadu 1940 byl jmenován Karel Wild ústředním ředitelem. Začalo uplatňování německého práva i bez jeho recepce, především Norimberských zákonů.

Od února 1939 působil na pozici vládního komisaře města Plzně Petr Němejc, který byl v říjnu roku 1941 odvolán z funkce na základě nařízení R. Hendricha. Na jeho místo byl dosazen Dr. Walter Sturm, následně jmenován hejtmanem. Ač Němec, k českým občanům nepociťoval nenávist, jak vyplývá z jeho osobní korespondence.³² Výše zmiňovaný K. Wild se poté stal starostou města.

Podstatným přínosem této doby se staly Škodovy závody a městský pivovar. Němci vědomi si důležitosti těchto podniků dosadili na vedoucí pozice své příslušníky. Následně probíhala široká podpora sociálně slabších občanů, pomoc byla poskytována nejen potravinami. Němci

---

³² Archiv města Plzně (AmP), fond Walter Sturm, karton 574, inv. č. 49-52.

na vedoucích pozicích si uvědomovali význam dělníků pro výrobu zbraní a munice, která byla pro Německo významná, neboť Škodovy závody zajišťovaly velký příliv. Dělníci měli zvýhodněné podmínky při rozdělování potravin, organizované zábavné dny a jiné výhody oproti jiným občanům. Pokud probíhaly stávky, především na den výročí vzniku Československé republiky, tak německé četnictvo muselo za každou cenu pomoci českým dělníkům ze Škodovky dostat se do práce.

Na základě vládního zřízení č. 193/1939 Sb. Z 25. července 1939 byly zřízeny úřady práce. Před vznikem Protektorátu se o tuto oblast starali veřejní zprostředkovatelé práce a jiní. Nyní byly úřady práce podřízeny ministerstvu zdravotnictví a sociální správy. V roce 1942 na základě Heydrichovy reformy došlo k podřazení pod nové ministerstvo hospodářství a práce. Jejich postavení bylo autonomní vzhledem k existenci před okupací, tedy po příchodu Němců a zavedení nucené správy byly na nižším stupni odpovědní oberlandrátům a na vyšším úřadu říšského protektora.³³

Jejich úkolem bylo zprostředkování práce, kontrola a podpora nezaměstnaných a také provádění předpisů. Jedním z příkladů je vládní nařízení č. 190/1939 Sb. Z 25. července 1939 a č. 195/1939 Sb. Z 24. srpna 1939, kdy šlo o pracovní povinnost pro muže. Tuto agendu začaly spravovat úřady práce. Následně úřad práce dostal téhož roku zmocnění vydávat nařízení ohledně sjednání či výpovědi v pracovním poměru pouze s jeho souhlasem. Zlom přinesl rok 1941, neboť získal moc při přikazování práce občanům Protektorátu a stal se prvoinstančním orgánem pro řešení mezd. Tento přínos byl velice významný na Plzeňsku, jelikož došlo k směřování lidí do závodů, jakými byla třeba Škodovka nebo zbrojní výroba v Holešově proto, aby došlo k vyšší výrobě munice a zbraní. V roce 1942 bylo možné občany Protektorátu přemístit na práci do Německa, zde je možné uvést zbrojní výrobu Krupp. Jednalo se především o osoby bez nejbližší rodiny (bez malých dětí, svobodné či ovdovělé).

Na území celého Protektorátu bylo celkem 16 úřadů práce, z toho jeden sídlil v Plzni a jeden v Klatovech. Časem však „krajské“ pobočky nepostačovaly, tak *na základě vyhlášky ministra*

---

³³ Kolektiv autorů. *Museli pracovat pro Říši: Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války : sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004*. Praha : Státní ústřední archiv, 2004. 52 s. ISBN 80-86712-15-X.

*sociální a zdravotní politiky č. 30/1940 Sb. Z 5. ledna 1940 byly vytvořeny pobočky.*³⁴ Pod Úřadem práce v Plzni byly zřízeny pobočky v *Hořovicích, Kralovicích, Rokycanech a Zbirohu.*³⁵ Vyhláškou roku 1942 č. 206/1942 Sb. Došlo ještě k úpravě poboček, zrušeny byly v Hořovicích a Manětíně, zřízena nová v Blovicích.

---

³⁴ Kolektiv autorů. *Museli pracovat pro Říši: Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války : sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004.* Praha : Státní ústřední archiv, 2004. 56 s. ISBN 80-86712-15-X.

³⁵ Tamtéž s. 56

3. PRÁVNÍ POSTAVENÍ OBYVATEL NA ÚZEMÍ PROTEKTORÁTU

Po obsazení Čech Němci muselo dojít nejen k úpravě veřejné správy, ale i postavení obyvatelstva jako protektorátních příslušníků. Jelikož zanikla republika, muselo zaniknout i československé občanství. Podstatné je rozdělovat národnost a příslušnost. Příslušnost se odvíjela od místa pobytu nebo narození, podmínky pro její určení jsou popsány níže, zatímco národnost byla určovaná dle původu rodičů a brala se i několik generací nazpět. Zejména národnost ovlivňovala výběr při dosazování do různých funkcí, především po Heydrichově reformě veřejné správy.

3.0.1 Protektorátní obyvatelstvo

Postavení obyvatel českých zemí se dělilo na příslušníky Protektorátu a příslušníky Říše, kteří spadali pod říšské zákony určené dle místa původu, tedy německých, rakouských nebo sudetských.³⁶ Vládním nařízením publikovaném ve Sbírce zákonů Protektorátu Čechy a Morava z 11. ledna 1940 o protektorátní příslušnosti se příslušníky Protektorátu stali občané, kteří měli:

- a) dne 16. března 1939 domovské právo v Protektorátu,
- b) dne 10. října 1938 domovské právo na území připojeném po Mnichovské dohodě k Německé říši a zachovali si česko-slovenskou státní příslušnost,
- c) dne 16. března měli domovské právo na Slovensku či Podkarpatské Rusi a byli české národnosti.³⁷

Příslušnost k Protektorátu tak nabyli všichni občané, kteří žili na bývalém území Československa, toto ustanovení nabylo účinnosti dnem vyhlášení, tedy až 10 měsíců po prohlášení vzniku Protektorátu. A. Hitler ve svém výnosu určil, že občané německé národnosti jsou německými státními příslušníky, tedy se na ně vztahují říšské zákony a jsou

---

³⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 460 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

³⁷ SCHELLE, Karel. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech* VI. díl. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 53 s. ISBN 80-210-0730-3

odpovědni říšským soudům. O ostatních obyvatelích se výnos vyjádřil pouze v tom smyslu, že se stávají příslušníky Protektorátu. Toto nařízení vytvořilo jednotnost ohledně určení postavení protektorátního obyvatelstva.

Nařízení vyčlenilo osoby, které pozbyly jiné státní příslušnosti, pokud po 15. březnu 1939 zrušily trvalé bydliště na území Protektorátu, zůstaly příslušníky Protektorátu, pokud nenabýly jiné příslušnosti, a to německé, slovenské či maďarské. Taxativní vymezení jasně ukazuje ideje protektorátního zákonodárství. Dále bylo upraveno, které úřady a jakým způsobem určily protektorátní příslušnost pro administrativní účely a vydání průkazu o příslušnosti k Protektorátu.

Na základě čl. 2 Hitlerova výnosu o Protektorátu a nařízení ze dne 20. dubna roku 1939³⁸ němečtí příslušníci měli místní příslušnost k řízení před německým soudem, eventuelně oberlandrátem. Jako druhá instance fungoval úřad protektora. Tento princip vyplývá již z pomnichovského období při připojení Sudet, kde toto právo bylo zavedeno.

Podstatné je rozlišit mezi německou a protektorátní příslušností, neboť německý občan měl stejná práva jako občan Protektorátu, neměl však jejich povinnosti. Protektorátní občané byli odpovědni autonomním orgánům veřejné moci. Nad touto oblastí stála vláda v čele s prezidentem, na nižších úrovních okresní úřady a zemské. Přístup občanů k orgánům veřejné moci zůstal v několika aspektech stejný. Měnit se začal až postupem času zejména v oblasti pracovní a cizinecké.

Po připojení Sudet došlo i na Němce, kteří byli za podvratnou činnost proti republice zatčeni za členství v politických stranách, za trestné činy či jiné správní přestupky osvobozeni.³⁹ Nemohli tedy být potrestáni a ze zločinců se obratem stali bezúhonní občané. Beztrestnost byla zavedena výnosem A. Hitlera ze dne 7. června 1939. Tento akt je logický, neboť sympatizanti s německou politikou nemohli být po zrušení republiky, která je pronásledovala, vězněni režimem s nímž souhlasili.

---

³⁸ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 60 s. ISBN 80-246-0302-0.

³⁹ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 461 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

Mezitím zmizela jakákoliv politická vůle národa. Čeští občané ztratili právo zvolit si své zástupce, to však nebylo zakázáno žádným předpisem, jen představitelé veřejné moci nebyli voleni, ale jmenováni či dosazováni. Pro souhlas s postupy říšských orgánů byli do veřejné správy dosazováni němečtí úředníci. Protektorátní čeští občané byli považováni za druhořadé, z toho vzniklo mnoho komplikací především při jednání s orgány veřejné správy. Pořád však měli lepší postavení než občané židovské národnosti.

Mimo pasivního přístupu k odmítání Němců na českém území vznikl i odboj. Mnoho skupin stavělo na základech komunistického myšlení, které již bylo dost silné před vznikem Protektorátu. Mezi hlavní organizace demokratického smýšlení můžeme zařadit Politické ústředí, Obrana národa a Petiční výbor Věrní zůstaneme.⁴⁰ Mezi nejsilnější v Plzeňském kraji patřilo Ústřední vedení odboje domácího, tzv. ÚVOD a V boj, nazývaný podle stejnojmenného ilegálního časopisu. Mimo silné základny v Plzni byli odbojáři roztroušeni ve všech větších i menších městech a vesnicích. Komunistická strana, která byla nacisty okamžitě pronásledována, přešla do ilegality a vytvořila další větev působící v domácím odboji. Vedle ní působilo i Národní hnutí pracující mládeže, sokolský odboj či vojenské skupiny.⁴¹ Hlavním cílem odboje bylo jakýmkoliv způsobem sabotovat Protektorátní zřízení. Většinou se jednalo o poškozování dopravních cest, sabotování výroby, informování exilové vlády, v méně aktivní rovině se snažili občané poslouchat zahraniční rádia.

3.0.2 Židovské obyvatelstvo

Na území Protektorátu začaly platit i Norimberské zákony z 15. září 1935. Bylo ustanoveno, že říšským občanem se může stát pouze osoba s německou či rasově příbuznou krví. K tomuto zákonu následně vyšlo nařízení dne 21. června 1939 týkající se židovského majetku. Tyto předpisy byly zavedeny do protektorátního práva v podstatě ihned.

Provedení tohoto předpisu zajistilo nařízení říšského protektora ze dne 21. června 1939 upravovalo vlastnictví majetku u Židů. Od roku 1939 byla v Praze zřízena Ústředna pro

---

⁴⁰ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 116 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁴¹ LAŠTOVKA, Vojtěch. *Hrdinové protifašistického odboje*. 1. vyd. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1986. 47 s.

židovské vystěhovalectví na příkaz říšského protektora, aby zajistila odsun osob židovského původu. Od roku 1940 byla působnost této ústředny rozšířena na celý Protektorát.⁴²

Následovalo nařízení vlády č. 85 ze dne 7. března 1942 ohledně uzavření sňatku mezi Židy a protektorátními občany. Manželství nemohlo být platně uzavřeno, navíc kdo tak vědomě učinil, mohl být i uvězněn na několik let. Na manželství vzniklá před tímto nařízením byl vyvíjen nátlak na jejich ukončení.⁴³ Neoficiálně byly i orgány veřejné správy ztíženy podmínky pro existenci takto vzniklých rodin. Ke zřejmému určení původu již na první pohled byla roku 1941 na základě policejního nařízení říšského ministra vnitra zavedena pro židovské obyvatele povinnost nosit žlutou hvězdu.

Perzekuce Židů probíhaly od zavedení Protektorátu, ať normotvornou činností, tak jednáním správních orgánů. První transport do ghetta se uskutečnil roku 1941. Následně začaly další transporty do pevnosti Terezín, která k tomuto účelu byla uzpůsobena.

Perzekuce probíhaly i v jiných oblastech života. Hlavní zákazy směřovaly na veřejný život občanů.⁴⁴ Mimo zákazů zúčastňování se veřejných zábav bylo zakázáno i navštěvovat školy, být členy spolků či mohli nakupovat jen na určitých místech, vše bylo upraveno vládním nařízením č. 136/1939 Sb. Omezení se nevyhnulo ani pracovním podmínkám. Vládním nařízením č. 260 Sb. z roku 1942 bylo upraveno zaměstnávání Židů, kteří měli jiná platová ohodnocení, neměli placenou dovolenou, omezeny byly i různé příspěvky a horší podmínky pro odstoupení od pracovní smlouvy.⁴⁵

Znevýhodňování jedné skupiny obyvatelstva bylo zjevné, docházelo tak k otevřené diskriminaci. Protektorátní vláda, i když s tímto přístupem nesouhlasila, byla nucena vydávat rasové předpisy. Sami čeští obyvatelé měli ztíženou situaci vznikem Protektorátu. Znamenalo to zavedení nových povinností, ale i řadu omezení. Spravedlnosti a rovnosti nebylo kde se dovolávat, nedodržení jakéhokoliv předpisu bylo tvrdě stíháno. Čím delší dobu působili

---

⁴² MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 463 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁴³ Tamtéž s. 463

⁴⁴ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. 1. vydání. Praha : Prostor, 1999. 56 s. ISBN 80-7260-017-6.

⁴⁵ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 464 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

Němci na území Čech, tím se pobyt na území Protektorátu stával náročnějším, ale zároveň s těmito okolnostmi rostla i nevěle národa.

3.1 Postavení českého obyvatelstva

Plzeňský kraj byl výrazně zasažen Mnichovskou dohodou, neboť přišel o velkou část svého území. Později nastalo ochromení dopravní sítě, a to především železniční tratě Plzeň – Domažlice, kterou několikrát přetnula nová hranice. Silnice, dnes označovaná jako I/26, byla velmi podobně postižena. Při běžné cestě do práce museli místní tuto hranici několikrát překonat. Z dosavadních sousedů se najednou stali zahraniční obyvatelé. Lidé to však nevnímali jako zásah do integrity své země, ale spíše jako krádež svých osobnostních práv.

Většina rodin se musela vystěhovat, lidé přišli o své domovy, majetek, známé a sousedy. Z vyprávění pamětnice: „Němci přišli k nám na statek, řekli, ať se zabalíme a odejdeme, že už nám to tady nepatří. Musela jsem narychlo všechno balit do kufrů a Němci nám stáli za zády se zbraněmi.“ Nikdo, s kým jsem hovořila, a mohl na základě svých vzpomínek popsat okamžiky příchodu Němců do jejich domovů, nemluvil o násilí. Chovali se prý přísně, autoritativně, někteří i shovívavě v rámci možností.

Obyvatelstvo, jehož se zabrání Sudet místopisně nedotklo, poznalo smutnou skutečnost až na ulicích, když potkávalo lidi s věcmi hledající útočiště ve městech. Pohled Růženy Kovaříkové⁴⁶ nám poskytuje náhled na Němce: „Až do okupace žili mezi námi, jako všude jinde, Němci.“ Vnímání obyvatel německé národnosti bylo naprosto normální. V příhraničních oblastech vedle sebe žili Němci a Češi. Museli spolu pracovat, nakupovat, komunikovat. Se šířící se ideologií však rostlo u Němců národní uvědomění a započaly skryté útoky na české obyvatele. Z výpovědí pamětníků jsem se dozvěděla, že například v obci Chotěšov nenávist propukla i mezi dětmi školního věku, která se vyhrotila až v šikanu českých dětí těmi německými.

Je důležité si uvědomit kontext doby. Do roku 1918 byly České země součástí německy mluvících zemí. Se vznikem Československa dostali němečtí obyvatelé „druhořadé“ postavení, na něž rozhodně nebyli zvyklí. Nejde zde však o postavení před státními orgány.

---

⁴⁶ Archiv města Plzně (AmP), fond Růžena Kovaříková, karton 512, inv. č. 159.

První republika v souladu s demokratickými zásadami poskytovala rovné postavení všem dle státní příslušnosti, ne na základě národnosti. Naopak zákony poskytovaly ochranu menšin, a to jak v jazykovém měřítku, tak ve vzdělávací či kulturní oblasti. Němci měli vlastní divadlo v Goethově ulici, Kulturní dům, sportovní halu, tělocvičnu, národní i střední školy. Katolíci německé národnosti chodili do Františkánského kostela.

Hlavním místem setkávání Němců se stala kavárna v hotelu Valduka⁴⁷. Zde se uskutečňovala většina kulturních akcí. Jednou z nepsaných zvyklostí bylo i popíjení kávy po divadelním představení, které se odehrálo v nedalekém divadle. Navíc kavárnu navštěvovalo mnoho významných obyvatel české a židovské národnosti. Tím pravým lákadlem spíše než výtečná káva byla *burza židovských i německých obchodníků, jež bývala vždy přeplněna*.⁴⁸ Nacházela se v zadní části kavárny, jakémsi salonku, jenž měl okna do Vaňkovy ulice⁴⁹, a bylo zde uzavíráno mnoho důležitých obchodů mezi plzeňským obyvatelstvem. *Židé se hlásili k národnosti německé, mluvili německy, ale českou řeč dokonale ovládali*⁵⁰, tedy je vidět, že židovští obyvatelé se cítili blíže k německé než české národnosti i přesto, že zde dlouhodobě žili.

3.1.1 Domácí odboj

3.1.1.1 František Nový

Povinnou vojenskou službu vykonával v hodnosti vojína od 15. 10. 1915 do 14. 12. 1920. Následně zůstal ve vojenské službě, střežil uhelné doly a „henleinovce“ ve Zbůchu. Roku 1938 byl povolán chotěšovskou četnickou stanicí v rámci mobilizace. Následoval však zlom díky Mnichovské dohodě a F. Nový vojenskou službu opustil. Do Zbůchu se nemohl vrátit, jelikož se obec stala součástí Sudet, přestěhoval se tedy do Líní, kde se oženil a založil si obuvnickou živnost. Následně spolupracoval s domácím odbojem, o němž by se dalo říci, že byl v dané oblasti poměrně malý, ale postupem času se začal rozšiřovat. Místní gestapo mělo podezření o odbojářské činnosti, ale nemělo důkazy, na jejichž základě by mohlo odbojáře zatknout.

---

⁴⁷ Dnes hotel Slovan, ofic. Název U Waldeků

⁴⁸ Archiv města Plzně (AmP), fond Růžena Kovaříková, karton 512, inv. č. 159.

⁴⁹ Dnes Jungmannova ulice, Plzeňské pomněnky

⁵⁰ Archiv města Plzně (AmP), fond Růžena Kovaříková, karton 512, inv. č. 159.

Změna nastala po bombardování Dobřan, nyní již gestapo mělo důkazy a Nového zatklo 27. 5. 1939. Následně byl uvězněn ve věznici na Borech v samostatné cele. Obvinění a důvod zatčení se nedozvěděl, ani nebyl vyslýchán. Teprve po 14 dnech byl vzat na lékařskou prohlídku a vyfotografován. Týden nato byl vyslýchán. Výsledky gestapa nebyly, jak je známo, příliš citlivé, ale František Nový se k samotnému výsledku dodnes nerad vyjadřuje. Důvodem může být přílišná psychická zátěž. Následně se dozvěděl, že na základě jeho údajné výpovědi zatkli dne 30. května kolegu Zavřela, jenž s Novým v odboji spolupracoval. Pan Nový tuto možnost samozřejmě popírá.

Dne 18. června byl odbojář Nový převezen do Kladna na gestapo, kde byl jako odborník v oboru přidělen k ústřednímu topení. Práce to nebyla příliš namáhavá a strava byla přijatelnější než v Borské věznici, dokonce zde dostávali jako přilepšení i dvě cigarety denně. Avšak ani zde přes relativně vyhovující podmínky nemohl zůstat dlouho a 17. července byl převezen do tábora v Terezíně a odsud do Buchenwaldu. Pravidla platící v táboře jej zaskočila, neboť například za žalování a krádeže padal trest smrti. I přes mizerné podmínky v táboře hned po příjezdu nastoupil do 14 denní karantény, během níž dostal celkem 7 injekcí. Jelikož se mu nikterak nepřítižilo, tak je zřejmé, že injekce patrně nebyly nijak škodlivé, spíše naopak. Život v táboře je již v jeho provedení popisován stejně, jako tak bylo učiněno v mnoha jiných knihách. Zlom nastal 3. dubna 1945, kdy se začala přibližovat osvobozená vojska. V době, kdy v jiných táborech propukala panika, velitel Buchenwaldu si ponechal svolat všechny odpovědné osoby. Oznámil jim, že tábor nehodlá evakuovat, ale odevzdá jej bez ohledu na to, co se s ním samotným stane.

Z pamětí, z nichž vycházím, vůbec nevyplývá krutost, která je nám většinou podávána. Je to popis vojáka, jenž bere okamžiky vlastní bolesti jako daň za probíhající válku. Neobjevují se nářky ani povzdechy, srdceryvné výlevy útočící na city. Strohé popisování skutečností nezastřené vlastním zaujetím. Myslím, že je nutné pohled člověka, který se snažil bojovat za svou vlast, vryt do živé paměti. Toto je příběh, který nám dokáže pomoci spoustu věcí pochopit.

3.1.1.2 Vejprnické popravisko v době stanného práva 1942

Nedaleko Vejprnic se nachází lom, tzv. Suchý důl, který již dávno neslouží svému účelu. V roce 1942 byl však využit k jinému účelu než k těžbě písku. Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Heydricha bylo vyhlášeno stanné právo, jež se nevyhnulo ani Vejprnicím. Obviněno bylo celkem 11 lidí. Rozsudek zvláštního soudu v Praze byl vynesen dne 26. června 1942 následovně:

Obvinění se odsuzují neboť:

- *schvalovali atentát na Heydricha*
- *zúčastňovali se organizování odporu proti Říši*
- *rozšiřovali pobuřující zprávy.⁵¹*

Trest smrti byl vykonán následujícího dne, tedy 27. června 1942. V rozsudku nebylo odůvodněno žádné rozhodnutí týkající se použití důkazních prostředků, nikdo se nezmínil, jak probíhalo vyšetřování, nebo například na základě jakých skutečností bylo rozhodnuto. Obvinění nebyli jediní popravení, důkazy máme prozatím o 18 osobách. Po válce zde byl postaven památník nesoucí vzkaz: „Poutníče zvěstuj národům, že my Čechoslováci zde byli popraveni nacisty za lásku a svobodu k milované vlasti.“

3.1.1.3 Univ. Prof. MUDr. František Šimer a MUDr. Vilém Hlinka

Oba jmenovaní patří mezi významné osobnosti působící v plzeňské nemocnici. Několik svědků vypovídalo o tom, jak tito lékaři zachránili v době války několik lidských životů, a to nejen z medicínského hlediska. Pomáhali s ukrýváním osob, sháněli stravovací lístky, křestní a domovské doklady, občanské legitimace. Svým pacientům, jimž hrozilo vězení z politických důvodů nebo přesun do koncentračního tábora, prodlužovali pobyt nebo vystavovali osvědčení o pracovní neschopnosti. Roku 1942 byli obviněni, a to v několika bodech:

1. provádění finančních sbírek ve prospěch lidí hledaných gestapem

---

⁵¹ Archiv města Plzně (AMP), fond Opis rozsudků, karton 2265, inv. č. 31.

2. rozšiřování letáků a jiného tisku Říši nepřátelského
3. organizované zcizování potravinových lístků pro osoby hledané gestapem
4. zcizování úředních listin pro vystavování osobních dokumentů na falešná jména osobám hledaných gestapem
5. zhotovení vysílací stanice a její činnosti proti Říši
6. ukrývání zbraní a jiných výbušnin
7. organizovaná činnost pro krytí a úschovu osob hledaných gestapem.⁵²

Na základě této žaloby, kterou sestavili vyšetřující soudci v Plzni, byli lékaři zatčeni. Některé z bodů obžaloby měly povahu těžkých trestných činů, z tohoto důvodu byli lékaři přesunuti v prosinci 1942 do Berlína k lidovému soudu. Nakonec byli v únoru roku 1943 odsouzeni. František Šimer na 15 let odnětí svobody a Vilém Hlinka na 8 let odnětí svobody, vinni ve všech bodech.

Z dochovaných dokumentů vyplývá, že lékaři byli rozsudkem příjemně překvapeni. Uvěznění rozhodně samozřejmě nebylo nic příjemného, ale lékaři prozatím nepřišli o život. Proces byl následně znovu otevřen, proběhla další slyšení a nakonec padl rozsudek smrti. Trest byl vykonán dne 8. 9. 1943 v ranních hodinách.

---

⁵² Archiv města Plzně (AMP), fond Opis rozsudků, karton 2265, inv. č. 35.

4. HEYDRICHOVA SPRÁVNÍ REFORMA

Dne 27.9.1941 byl odvolán z funkce první říšský protektor K.H. Neurath. Na jeho místo byl Heindrichem Himmlerem dosazen v ten samý den generál policie a SS Obergruppenführer R. Hendrich. Na základě vládních nařízení z.č. 14/1942 Sb., 80/1942 Sb. a 208/1942 Sb. byla provedena správní reforma, která se dotkla centrálních orgánů, českých úředníků, ale i protektorátních občanů. Z těchto důvodů byl podniknut atentát na říšského kancléře skupinou Antropoid⁵³ dne 27. 5.1942 v dopoledních hodinách⁵⁴. Heydrich nebyl přímo zasažen, jeho zranění byla způsobena řadou náhod, ale následně těmto zraněním podlehl dne 4.6.1942.⁵⁵ Během své působnosti započal s reorganizací veřejné moci v Protektorátu.⁵⁶

Dvoukolejnost veřejné moci byla již dlouho trnem v oku Německu. Jedním z dalších problémů byly autonomní správní orgány a říšské orgány s jinou strukturou, než jak byly strukturalizované v Německu, což nebyly vhodné podmínky pro poněmčení českého obyvatelstva a uskutečnění otázky konečného řešení. Rozdělení organizace veřejné moci na říšskou a protektorátní je vhodná při mírových podmínkách a pro pohled zvenku zahraničních zemí. Za podmínek aktivní války a pohlcování Německem jedné země za druhou se zdá vzniklá situace bezpředmětná, ne však u země, jež měla být kompletně začleněna k Říši.⁵⁷

Protektor Reinhard Hendrich byl pověřen k uskutečnění správní reformy na území Protektorátu, před svou smrtí se mu podařilo ji částečně uskutečnit. K jejímu provedení bylo vydáno *vládní nařízení č.14/1942 Sb. (z 15. ledna 1942) o nové organizaci některých ústředních orgánů (později zaměněným tzv. reorganizačním nařízením z 15. června 1942 č. 208 Sb.) a č. 80/1942 Sb. o správní způsobilosti vlády a zastupování jejích členů (ze 4. března 1942). To částečně navazovalo na Hendrichovo nařízení z 27. února 1942, jež nově upravovalo výkon její normotvorné pravomoci.*⁵⁸

---

⁵³ V této skupině byly přítomni parašutisté Jan Kubiš a Jozef Gabčík.

⁵⁴ BRANDES, Detlef. Češi pod německým protektorátem. 1. vydání. Praha : Prostor, 1999. 300 s. ISBN 80-7260-017-6.

⁵⁵ Tamtéž s. 309

⁵⁶ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 64-65 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁵⁷ Tamtéž s. 65

⁵⁸ Tamtéž s. 67

Počáteční omezování začalo u vlády, kdy zrušením prezidia ministerské rady a rozložením pravomocí z vlády na jednotlivé ministry⁵⁹ došlo de facto k rozkladu vlády. Což časem vyvrcholilo až v omezení komunikace mezi jednotlivými ministry. Jedinou výjimkou bylo oborové kolegium, kdy se však nejednalo o vytvoření souhlasu či nesouhlasu, ale pouze o proces výkonu příkazu. Dále zanikl rezort *veřejných prací a sociální a kulturní správy*.⁶⁰ Ostatních ministerstev se změna dotkla převážně v názvech, byl však vytvořen nový úřad „k obstarávání kulturně-politických věcí“, jenž se roku 1942 stal ministerstvem.

Dne 19.1.1942 jmenoval prezident Hácha na návrh Heydricha novou vládu sestavující se z osob především české národnosti, které ale vyhovovaly Němcům více než českému lidu. Mezi nimi byli Walter Bertsch, Emanuel Moravec, Jaroslav Krejčí a Adolf Hrubý. Nejpodstatnější změnou ovšem bylo, že každý český ministr *dostal nadekretovaného německého generálního zástupce*⁶¹, který mohl kdykoliv jednat samostatně i bez souhlasu českého ministra. Dalším krokem byl kontakt vlády s Národním souručenstvím zakázán. Nedá se již hovořit o tom, že by tito lidé zastupovali český národ v Protektorátu, úřady začaly dostávat okupační ráz.

Vládním nařízením č. 241/1942 Sb. ve znění č. 255/1942 Sb. byl zřízen pozemkový úřad, na který přešla katastrální agenda současně s organizací germanizace. Dále na základě vládního nařízení č. 187/1942 Sb. vzniklo Kuratorium pro výchovu mládeže.

V květnu roku 1942 začal R. Hendrich uskutečňovat druhou fázi správní reformy, jež se týkala veřejné správy. Na tomto základě bylo vydáno nařízení říšského protektora o správě z říšského rozkazu a následně i prováděcí nařízení. Tyto skutečnosti nabyly účinnosti dne 15. června 1942, ale do 1. června 1942 musela být provedena reorganizace orgánů dle těchto nařízení. Základem bylo převést základní správní úkoly z říšských orgánů na orgány autonomní, kde by ale byla vykonávána za stejných podmínek.

V tomto mezidobí zemřel Reinhard Heydrich, s ním však nezankla správní reforma, její realizaci přebrali jeho nástupci, nejdříve Kurt Daluge a následně K. H. Frank. Realizace probíhala do roku 1942. Podstatou bylo postavení v čele Protektorátu dvou zmocněnců Říše,

---

⁵⁹ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 84 s.

⁶⁰ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 68 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁶¹ Tamtéž s. 69

tedy říšského protektora a státního tajemníka. Původně nebyla funkce tajemníka tolik zásadní, ale postupem času tajemník přejal funkce protektora, v roce 1942 dostal povolení i sám podepisovat za protektora dokumenty bez nutného souhlasu protektora a v roce 1943 přešel K. H. Frank do funkce německého státního ministra pro Čechy a Moravu a převzal s ním spojené pravomoci a povinnosti. Tento úřad byl zřízen na základě výnosu ze dne 20. srpna 1943.⁶² Protektor měl zůstat zástupcem vůdce v Čechách, ale časem se dostal do pozadí.

Zemské úřady v Brně a Praze získaly stejné postavení jako jiné říšské vyšší úřady, byla na ně převedena agenda úřadu protektora především, co se týkalo říšských záležitostí v protektorátu. Počet úředníků byl snížen, ale ne v takovém měřítku jako u oberlandrátů, kde byl počet úřadů snížen až o polovinu.⁶³ Vedoucí oberlandrátů začali být nazýváni inspektory říšského protektora. Po vzoru německé správy se přizpůsobila i protektorátní správa, tedy z oberlandrátů přešly na zemské úřady věci v záležitostech německé státní příslušnosti, zbraní a třaskavin, židovského obyvatelstva. Agenda, jež byla svěřena oberlandrátům, v Říši příslušela nižším správním orgánům (doprava, zdravotnictví a veterinářství, vyživovací oblast) a byla převedena na okresní hejtmany, jejichž úřad byl nově vytvořen. Jednalo se o správce měst, kteří měli veškeré kompetence týkající se této oblasti. Jedině policejní agenda byla svěřena policejnímu ředitelství (týkající se osobních průkazů, pobytu, cizinců, zbraní, atd.).

K tomuto rozsáhlému přesunu kompetencí mezi jednotlivými instancemi došlo na základě nařízení říšského protektora ze dne 23. května 1942.⁶⁴ Z jednoho prostého důvodu to bylo uskutečněno, a to kvůli snaze přiblížit se správou v Protektorátu co nejvíce správě v Německu, a vytvořit tak jednotnou Říši. Správa v Německu byla dvojinstanční, o což se vrchní představitelé pokusili zavést i v Protektorátu, ovšem jim v tom bránily oberlandráty. Po poněmčení autonomních úřadů již ztrácely svůj význam. Byly tedy směřovány jako orgány dozorcí a řídicí.⁶⁵ Z výkonu samostatné činnosti přešly k organizaci ostatních úřadů a jejich kontrole, to však neznamená, že by o jiných orgánech rozhodovat mohly. Stály vlastně vedle dvojinstanční správy samostatně.

---

⁶² SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 87 s.

⁶³ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 70 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁶⁴ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 86 s.

⁶⁵ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 71 s. ISBN 80-246-0302-0.

Autonomní orgány měly nyní původně říšskou správní agendu. S tímto se váže i povinnost vystupovat jako říšský orgán, tedy používat jeho odznaky a k názvu úřadu připojit označení „*správa z říšského příkazu*“.⁶⁶ Další méně viditelnou změnou bylo sesazení úředníků z vedoucích míst a nahrazení sympatizujícími osobami. Důvody mohly být různé, od špatného výkonu správy až po rasovou příslušnost či příbuznost vzhledem k osobě s nežádoucí rasovou příslušností.⁶⁷ Územní změna už byla pouze následkem přenosu správy, také musely být upraveny hranice autonomních orgánů, jak již bylo výše řečeno. Dále došlo k podřazení pod pořádkovou a bezpečnostní policii při protektorově úřadu bezpečnostních sborů, které byly předtím uzpůsobeny podle říšského vzoru.

Na přelomu roku 1942-1943 došlo ještě k úpravě protektorátních ministerstev. Například z dříve vzniklého Úřadu lidové osvěty se stalo ministerstvo lidové osvěty.⁶⁸ To bylo již vyvrcholením správní reformy, při níž byla zničena dvojkolejnost a ještě určitá samostatná správa českého lidu. Došlo k přetransformování autonomní české správy na německou, tudíž došlo k zániku sice malé, ale české správy v Protektorátu. Navenek vše vypadalo v pořádku, ale uvnitř jsme ztratili jakoukoliv moc o sobě rozhodovat.

---

⁶⁶ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 71 s. ISBN 80-246-0302-0.

⁶⁷ SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946. 84-85 s.

⁶⁸ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 452 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

5. ZÁVĚR

Byly jsme nuceni postoupit svojí zemi cizí mocnosti. Zpočátku byl Protektorát zřízen vojenskou mocí, která ihned začala s uzpůsobováním státního zřízení. Obava ze ztráty účasti na jakémkoliv politickém dění byla velká, proto od našich představitelů vzešla snaha o mírové postoupení území a tím i jejich orgánů. Okolnosti však nebyly nakloněny demokratickému smýšlení první republiky a reformy na sebe nedaly dlouho čekat.

Zavedení nové veřejné správy však nebylo jednoduché. Nastavení nových měřítek vyžadovalo dostatek času a sil. V prvních letech okupace si Německo nebylo ještě naprosto jisté ve svých krocích a reakcích evropských zemí tak, aby provedlo kompletní přeměnu Protektorátu z okupovaného území na součást Říše. Tento plán tedy musel proběhnout nenápadně a především postupně.

Další problematikou bylo i rozdílné rozvrstvení veřejné moci. Potřeba vytvoření druhé linie říšských orgánů byla příliš velká. Zůstala tak zachována alespoň z počátku určitá autonomie, která však časem musela být zničena. Naštěstí k úplné likvidaci nedošlo. Nemůžeme sice hovořit o svobodné vůli, ale vždy byl alespoň nepatrný prostor pro realizaci, jak dokazuje mnohost předpisů vydaných vládou, které nebyly vydávány na popud říšského kancléře. Nejednalo se o nikterak podstatné oblasti, těch se ujali zástupci Německa.

Zánik Národního shromáždění a tím i projevu vůle národa byl asi největší zásah. Nastupující Národní souručenství nebylo adekvátním orgánem pro nastalou situaci. K reprezentaci občanů by byla potřeba vytvoření jiného orgánu nestojícího na základech různorodých politických názorů, ale spíše jednotných myšlenek demokracie. Nebylo možno při tvorbě norem za první republiky těchto událostí předvídat, proto je chybějící zákonná úprava pochopitelná.

Z předcházejících kapitol můžeme vycítit atmosféru doby. České obyvatelstvo bylo pod neustálým nátlakem německé okupace, která se snažila upravovat státní zřízení k obrazu svému. Spravedlnost a s ní spojené základní lidské svobody byly zničeny. Veřejná správa byla uzpůsobována podle říšského vzoru a tím docházelo k potírání jakékoliv individuality a svéráznosti českých zemí.

Nebyli jsme však jen pasivními příjemci cizí moci. Neustále zde byla snaha o určitou politickou moc ve státě. Musíme vzít v potaz i kontext doby. V probíhající válce byly přednější jiné priority než státní zřízení. Rozsáhlé ztráty na životech nebyly způsobeny pouze aktivním bojem na frontě, ale i vnitřní nevolí lidu. Národní cítění a s tím spojená odbojová činnost měly dalekosáhlé účinky. Na lidi, kteří bojovali sice skrytě, ale pod neustálou hrozbou smrti, nesmíme zapomenout. Nebýt domácího odboje nemohla by fungovat exilová vláda, která po válce velmi rychle pomohla k obnovení státního zřízení.

Zřízení Protektorátu Čechy a Morava patří k nejtěžším zkouškám českých zemí. Je zbytečné se pohoršovat nad chybami, které se staly, můžeme se však poučit a do budoucna jim předcházet.

6. SUMMARY

We were forced to cede their land foreign powers. Initially, the protectorate established military power, which immediately began to uzpůsobování state system. The fear of losing any participation in politics was great because our leaders came from the pursuit of peace ceding territory and thus their bodies. Circumstances, however, were not inclined democratic sentiments First Republic and the reform could not be long to wait.

The introduction of a new government, however, was not easy. Setting new standards require plenty of time and effort. In the early years of the occupation of Germany was not yet completely confident in their actions and reactions of European countries to implement a complete transformation of the Protectorate of occupied territory to a part of the Empire. This plan therefore had to be carried out discreetly and above all gradually.

Another issue was the layering of different public authorities. The need to create a second line of the imperial authorities were too big. She maintained that at least some autonomy from the beginning, but eventually had to be destroyed. Fortunately, the complete destruction occurred. While we can not talk about free will, but was always at least a little room for implementation, as evidenced by the multiplicity of regulations issued by the government, which were issued at the request of the Reich Chancellery. It was not the way the essential areas, the representatives of Germany took the floor.

Termination of the National Assembly and thus the expression of the will of the nation was probably the biggest hit. The incoming National Union was not adequate authority for the situation. To represent the citizens would need to create another body nestojícího on the foundations of diverse political views, but rather uniform ideas of democracy. It was not possible to create standards for First Republic to predict these events, so it is understandable lack of statutory regulation.

From previous chapters we can feel the atmosphere of the time. Czech population was under constant pressure from the German occupation, which tried to modify the state system in its own image. Justice and the associated basic human freedoms were destroyed. Public

administration was to tailor the model according to Reich and that there was combat any individuality and peculiarity of the Czech lands.

But we were not just passive recipients of foreign powers. Constantly there was an effort by some political power in the state. We must take into account the context of the time. In the ongoing war were more important priorities than other state system. Extensive casualties were caused by the active fighting at the front, but also the internal resentment of the people. National sentiment and the associated resistance activity had far-reaching effects. The folks who fought Although hidden, but under the constant threat of death, we must not forget. But for local resistance could not operate government in exile, which after the war very quickly helped to restore civil order.

The establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia is one of the toughest tests of the Czech lands. It is useless to offend the errors that occurred, but we can learn and prevent them in the future.

7. SEZNAM LITERATURY

Archiv města Plzně

BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. 1. vydání. Praha : Prostor, 1999. ISBN 80-7260-017-6.

ČELOVSKÝ, Boris. *So oder so: řešení české otázky podle německých dokumentů 1933-1945*. Šenov u Ostravy: Tiliun 2002. ISBN 80-86101-55-X.

Kolektiv autorů. *Cesta do katastrofy : Československo-německé vztahy 1938-1947 : 3. konference česko-německé historické komise, Štířín u Prahy, 07.10.1992-09.10.1992*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1992. ISBN 80-901301-7-8

Kolektiv autorů. *Museli pracovat pro Říši: Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války : sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004*. Praha : Státní ústřední archiv, 2004. ISBN 80-86712-15-X.

Kolektiv autorů. *Pocta svobodě : Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1228-5

LAŠTOVKA, Vojtěch. *Hrdinové protifašistického odboje*. 1. vyd. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1986.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Morava : státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0302-0.

Kolektiv autorů. *Národ se ubránil: 1939-1945*. Praha : Sdružení Mac, 1995.

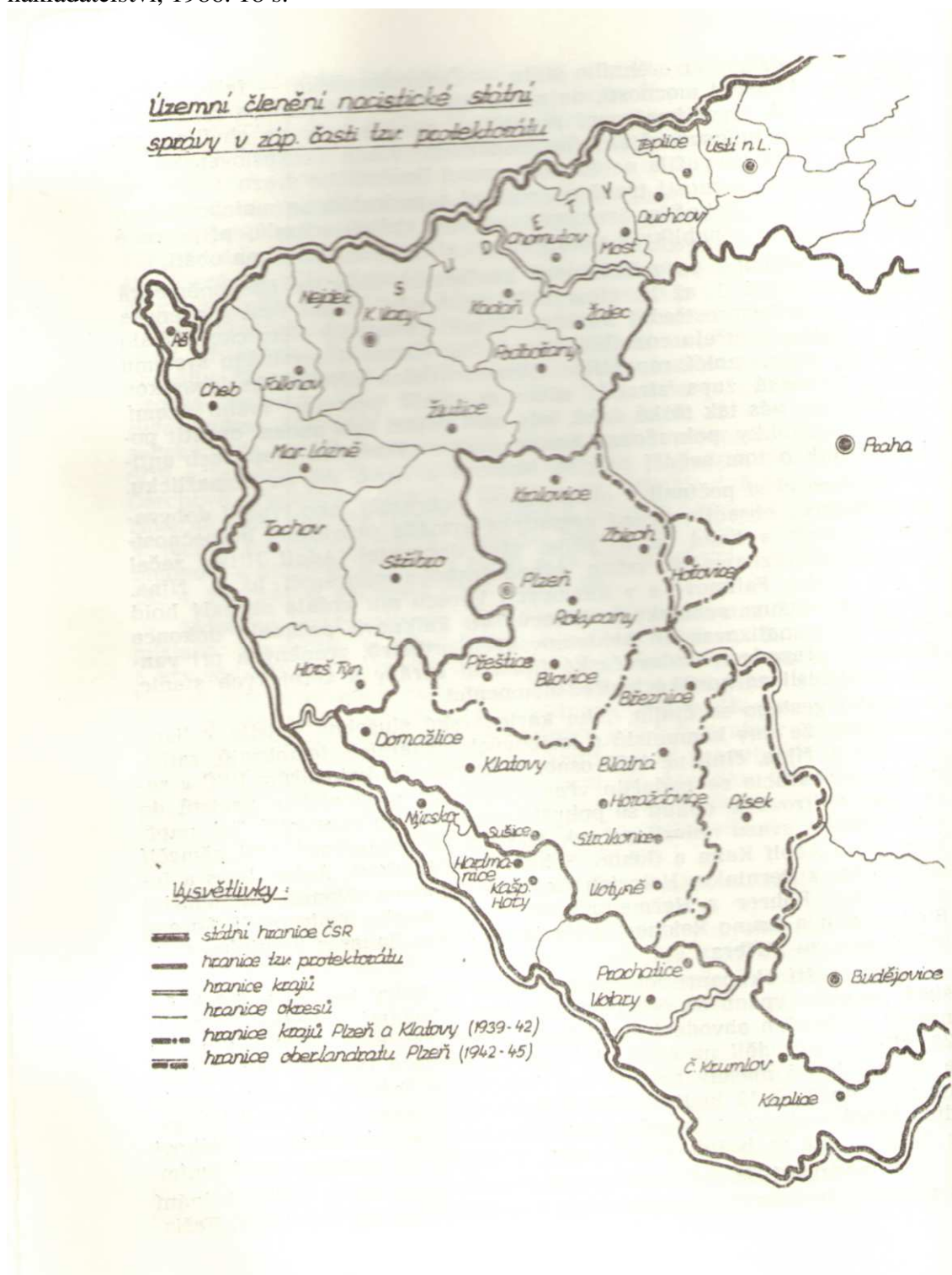
PETRŮV Helena. *Zákonné bezpráví - Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium 2011. ISBN 978-80-87284-19-3

SCHELLE, Karel. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech VI. díl*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0730-3

SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. 1. vyd. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946.

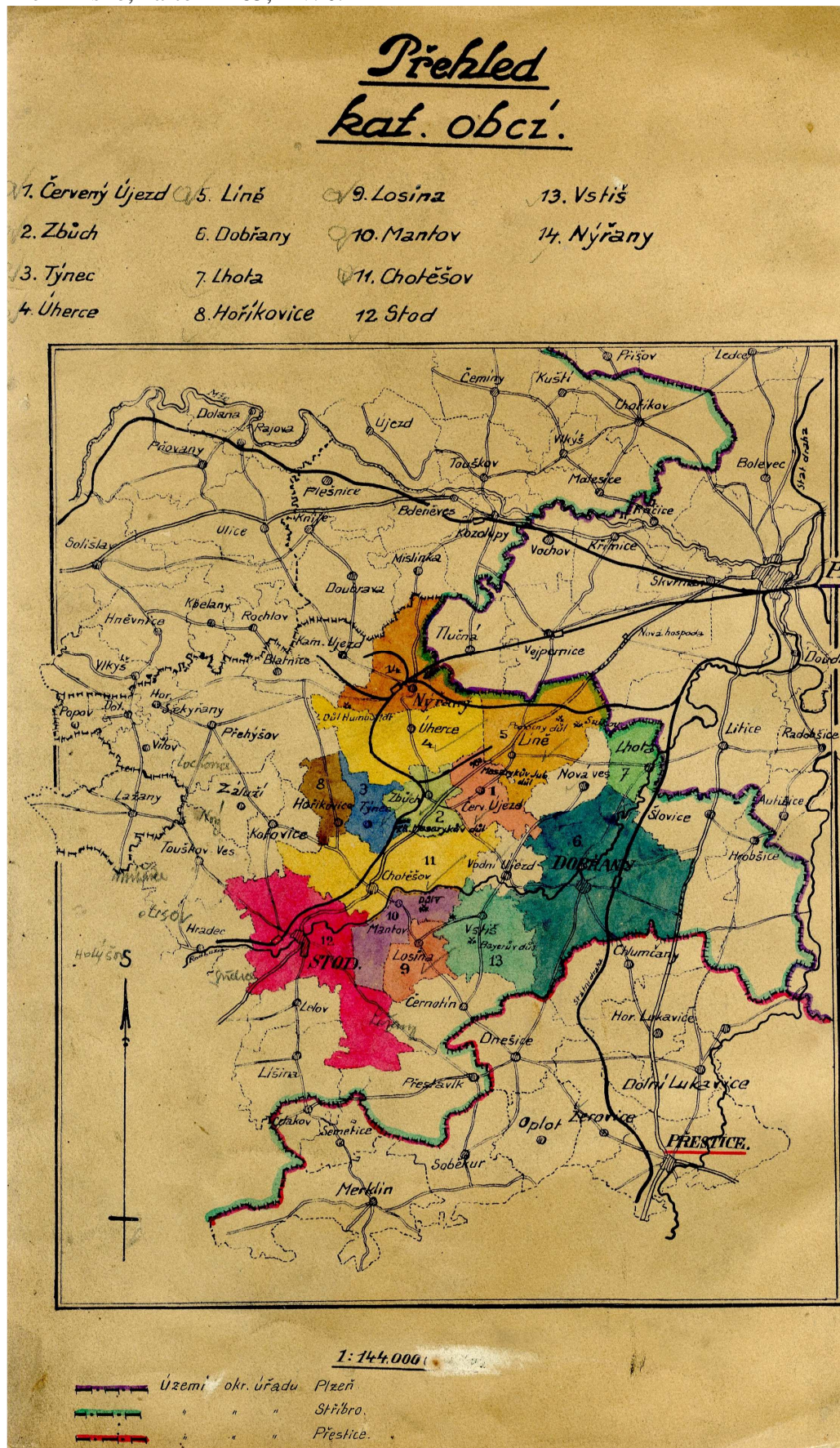
8. PŘÍLOHY

Příloha 1: Územní členění nacistické státní správy v západní části tzv. protektorátu.
 LAŠTOVKA, Vojtěch. *Hrdinové protifašistického odboje*. 1. vyd. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1986. 18 s.

Příloha 2: Přehled katastrů obcí na území Plzeňska. Archiv města Plzně (AmP), fond Merklínsko, karton 2265, inv. č. 24

Příloha 3: Pracovní knížka W. Sturma. Archiv města Plzně (AmP), fond Walter Sturm, karton 574, inv. č. 49

Eintragungen der Unternehmer			Nummernfolge (links) beachten		
1	2	3	4	5	6
Name und Sitz des Betriebes (Unternehmers) (Stempel)	Art des Betriebes oder der Betriebsabteilung	Tag des Beginns der Beschäftigung	Art der Beschäftigung (möglichst genau angeben)	Tag der Beendigung der Beschäftigung	Unterschrift des Unternehmers
1 Reichsinnungsverband des Baugewerkes Bezirksstelle Sudetengau Karlsbad.		1.4. 1939	Verbands- genossenschaft	31.10. 1941	Reichsinnungsverband des Baugewerkes Bezirksstelle Sudetengau Karlsbad Sturm
2					
3					
4					
5					